

Rapport 75

Januari 2022

Zorgenquête 2021: Technisch rapport

Onderzoekers: Anna Willems¹, Margot Bracke¹

Promotor: Prof. dr. Dimitri Mortelmans¹

Copromotoren: Prof. dr. Anja Declercq², dr. Benedicte De Koker³, dr. Leen Heylen⁴

¹ UAntwerpen   ² KU Leuven,   ³ HoGent,   ⁴ Thomas More

Samenvatting

Dit rapport kadert binnen het survey-onderzoek EF63 naar informele zorg in Vlaanderen van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Maatschappelijke en demografische veranderingen en een beleid gericht op de 'vermaatschappelijking van zorg' bevestigen het toenemend belang dat wordt gehecht aan informele zorg. Het centraal doel van dit onderzoek is een terugkerend cijfermatig beeld te verwerven van verschillende informele zorgvormen bij Vlamingen van 18 jaar en ouder. Hierbij richten we ons op informele zorg als proces, wat betekent dat we zowel de determinanten van het verlenen en ontvangen van (potentiële) informele hulp, alsook de actuele praktijken en gevolgen in kaart brengen. Voor de bevraging van de respondenten werd een vragenlijst ontwikkeld gebaseerd op verkennend onderzoek naar informele zorg in Vlaanderen (Bronselaer et al., 2018).

Dit technisch rapport heeft als doel de lezer te informeren over de technische aspecten van het uitgevoerde veldwerk. Het rapport is opgebouwd volgens twee hoofdstukken: pilootstudie en hoofdstudie.

Pilootstudie

In het voorjaar van 2021 organiseerde het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de Universiteit van Antwerpen, in samenwerking met het veldwerkbureau M.A.S., een pilootstudie in functie van survey-onderzoek EF63 naar Informele zorg in Vlaanderen (Zorgenquête 2021). Het centrale doel van de pilootstudie was de vragenlijst grondig aftoetsen bij alle leeftijdsgroepen (18 t/m 25 jaar, 26 t/m 64 jaar en 65 jaar en ouder). Hiervoor werden uit een adressenbestand afkomstig van het veldwerkbureau (M.A.S.) 660 personen inwonend in het Vlaams Gewest van 18 jaar en ouder aangeschreven. Verdeeld onder de drie leeftijdsgroepen waren dit 280 personen tussen 18 en 25 jaar; 200 personen tussen 26-64 jaar en 180 personen 65 jaar en ouder. Het vooropgestelde zendschema door de UAntwerpen werd herzien omwille van enkele overtuigende argumenten die M.A.S. aanbracht naar aanleiding van hun ervaring met soortgelijke surveys. Het zendschema van de pilootstudie verliep als volgt:

- Week 1: *zending 1*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (iedereen)
- Week 2: *zending 2*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (iedereen) én papieren vragenlijst (enkel 65+'ers)

- Week 5: *zending 3*¹: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (iedereen) én papieren vragenlijst ((iedereen))

Uit de evaluatie van de pilootstudie blijkt dat de organisatie van het veldwerk van de pilootstudie vlot is verlopen. De keuze voor het herziene zendschema van het veldwerkbureau M.A.S. is een goede aanvulling op de kennis en ervaring van UAntwerpen. De vooropgestelde responspercentages van respectievelijk 30 en 40% worden behaald voor de leeftijdsgroep 26 t/m 64 jaar en 65 jaar en ouder. Enkel de respons bij de jongste groep, 18 t/m 25 jaar, is onder het vooropgestelde doel van 20%. Een vierde zending is essentieel in de hoofdstudie om de beoogde respons te behalen. Andere mogelijkheden om de respons te verhogen bij de jongste groep zijn het aanbieden van een incentive of het herformuleren van de deelname- en herinneringsbrief.

Verder blijkt uit de evaluatie van de pilootstudie dat de gemiddelde invulduur van de enquête 30 minuten bedraagt. De lengte van de vragenlijst lijkt niet zozeer een probleem, maar de moeilijkheid en lengte van specifieke vragen. Ook wordt er door deelnemers meermaals herhaald dat er een duidelijkere definiëring of uitleg via voorbeelden moet zijn van de verschillende zorgvormen. Verder is er nood aan structuur of een leidraad doorheen de enquête, het wisselen tussen onderwerpen gebeurt te willekeurig.

Tijdens de verwerking van de schriftelijke vragenlijst zijn er een aantal systematische fouten opgevallen. Dit betreft de wijze waarop bepaalde vragen zijn ingevuld of hoe de respondenten met sommige vragen zijn omgegaan. Zo worden vaak vragen bestaande uit deelvragen niet helemaal ingevuld. Een duidelijke vermelding en/of herinnering is nodig zodat alle antwoordcategorieën ingevuld worden. Deze melding onderaan de vraagstelling wordt niet vaak genoeg opgemerkt.

Ook de optie 'weet niet' is bij bepaalde vragen niet nodig. Verder moeten de aanduidingen van springvragen en routings duidelijker en deze mogen niet in de vraagstelling staan. Een andere mogelijkheid is om filtervragen in te voegen (bv. studeer je nog? Ja/Nee). Bij de vragen rond redenen of ondersteuningsmaatregelen is het moeilijk om één antwoord aan te duiden. Een oplossing kan zijn om meerdere antwoorden toe te laten (al dan niet met een limiet op het aantal toegelaten antwoorden) of de antwoordmogelijkheden verminderen.

Doorheen de vragenlijst zijn er verschillen in de numerieke vragen. Bij sommigen moet men verplicht een cijfer of nul invullen, bij anderen weer niet. Dit is een probleem voor de datacollectie en consistentie in de vragenlijst. De beslissing zal zijn om consistent "nul"-antwoorden te verplichten, ofwel lege vakken toelaten. Om het vele invulwerk te verlichten (bv. vragen rond relatie mantelzorg geven of krijgen) bestaan er twee mogelijkheden: het samenvoegen van antwoorden (bv. moeder(s) en vader(s) van je partner(s) naar 'ouder(s) van je partner(s)) of vooraf een ja/nee filtervraag (bv. 'Ken jij iemand ...: ja/nee. Indien ja, wie ...).

Hoofdstudie

De resultaten uit de pilootstudie werden gebruikt om aanpassingen te maken voor de hoofdstudie (Zorgenquête 2021) die uitgestuurd werd. Het centrale doel van de Zorgenquête 2021 is een cijfermatig beeld te verwerven van verschillende informele zorgvormen bij Vlamingen van 18 jaar en ouder. Hierbij werd een focus gelegd op twee groepen informele zorggevers: mantelzorgers en zorgvrijwilligers. De

---

¹ In de pilootstudie werd er beslist geen 4de zending in week 7 te doen wegens de korte tijdsperiode van de pilootstudie. Tijdens de hoofdstudie werd deze 4de zending wel verzonden.

studie maakte expliciet de keuze om extra aandacht te besteden aan de leeftijdsgroep van 18 t/m 25 jaar en personen boven de 64 jaar omdat deze in voorgaand onderzoek minder belicht werden (Bronselaer et al., 2018).

We stelden een vragenlijst op, gebaseerd op verkennend onderzoek naar informele zorg in Vlaanderen (Bronselaer et al., 2018), die we herwerkten en aanpasten na een uitgebreide pilootstudie. De finale vragenlijst telt 81 vragen, opgedeeld in twaalf modules:

- Opstart (vraag naar leeftijd en geslacht)
- Hulp en ondersteuning krijgen
- Hulp en ondersteuning geven
- Mening over overheid en zorg
- Informatie over (gezins)situatie respondent (nationaliteit, kinderen, broers en zussen, diploma)
- Informatie over de woonsituatie respondent
- Ondersteuning bij de zorg en opvang van kinderen van de respondent
- Inkomen
- Werk
- Gezondheid
- Communicatie en technologie
- Impact van de Coronacrisis

De survey gaat uit van een random steekproef van 21096 personen van 18 jaar en ouder die zich in een privaat huishouden in het Vlaams Gewest bevinden getrokken uit het Rijksregister. We maakten gebruik van een gestratificeerde steekproef voor drie leeftijdsgroepen: 18-25 jaar; 26-64 jaar en 65 jaar en ouder. Hierbij werd zowel expliciete stratificatie toegepast om voldoende aantallen in elke leeftijdsgroep te selecteren. Daarnaast werd om het toeval te verhelpen impliciete stratificatie toegepast naar nationaliteit, geslacht en leeftijd.

In samenspraak met de stuurgroep werd voor en tijdens de hoofdstudie het zendschema licht aangepast in functie van de te behalen responscijfers per leeftijdsgroep. De leeftijdscategorie 18 t/m 25 jaar kreeg een cadeaubon ter waarde van vijf euro aangeboden als incentive bij de eerste zending². Deze incentive bleek nodig te zijn na de evaluatie van de pilootstudie (responscijfer van 20% werd hier niet behaald). Door het gebruik van een incentive werd een alternatief zendschema voor de jongste leeftijdsgroep afgesproken. Zij kregen pas een tweede deelnamebrief (zending twee) twee weken na de eerste zending, zodat brieven elkaar niet zouden kruisen. Daarnaast werd enkel een online vragenlijst aangeboden omdat uit de pilootstudie bleek dat er weinig tot geen papieren versies van de vragenlijst werden teruggestuurd in deze leeftijdscategorie. Een vierde zending bleef uit voor deze categorie, aangezien het beoogde responscijfer behaald werd na zending 3. Tijdens het verloop van het veldwerk van de hoofdstudie werd beslist om de leeftijdscategorie 26 t/m 64 jaar bij de vierde, tevens de laatste, zending een cadeaubon ter waarde van vijf euro aan te bieden. Deze incentive bleek nodig te zijn na een onvoldoende hoog responscijfer binnen deze leeftijdsgroep. Het zendschema van de hoofdstudie ziet er dan als volgt uit:

- Week 1: *zending 1*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (iedereen)
  - o Incentive voor 18 t/m 25-jarigen

---

² Indien men de vragenlijst tot op het einde invulde.

- Week 2: *zending 2*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (26 t/m 64 jaar en 65+) én papieren vragenlijst (enkel 65+'ers)
- Week 3: *zending 2bis*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (18 t/m 25 jaar)
  - o Incentive voor 18 t/m 25-jarigen
- Week 5: *zending 3*: Versturen van vraag tot deelname met unieke online code (iedereen) én papieren vragenlijst (26 t/m 64 jaar én 65+)
  - o Incentive voor 18 t/m 25-jarigen
- Week 7: *zending 4*: Herinneringsbrief met unieke online code tot deelname (26 t/m 64 jaar en 65+)
  - o Incentive voor 26 t/m 64-jarigen

Op voorhand werden een aantal doelstellingen opgesteld met betrekking tot het responscijfer en het minimaal behalen van volgende aantallen in de netto-steekproef:

- Een responscijfer van respectievelijk 20, 30 en 40% in de respectievelijke leeftijdsgroepen
- 1537 Vlamingen in elke leeftijdsgroep
- 384 actieve mantelzorgers in elke leeftijdsgroep
- 384 personen met een langdurige ziekte of handicap in elke leeftijdsgroep
- 384 zorgvrijwilligers in de volledige netto-steekproef

Het responspercentage voor de 18- tot en met 25-jarigen bedraagt 30,7%, voor de 26- tot en met 64-jarigen 35,4% en voor de 65-plussers 45,0%. De vooropgestelde streefdoelen met betrekking tot de responspercentages in elke leeftijdscategorie werden hierdoor behaald. In totaal kent de Zorgenquête 2021 een responscijfer van 35,3% en een totale netto-steekproefomvang van 7439 respondenten. Het streefdoel van minimaal 1537 Vlamingen in elke leeftijdsgroep in de netto-steekproef werd bereikt. De aantallen die bereikt werden in de netto-steekproef zijn: 3381 respondenten van 18-25 jaar, 1779 respondenten van 26-64 jaar en 2279 respondenten van 65 jaar en ouder. Daarnaast streefden we naar 384 actieve mantelzorgers in elke leeftijdsgroep, dit streefdoel werd enkel bereikt voor de 18- tot en met 25-jarigen (495 actieve mantelzorgers). In de leeftijdsgroep 26 tot en met 64 jaar telden we 352 actieve mantelzorgers en bij de 65-plussers telden we 260 actieve mantelzorgers. Het streefdoel van 384 personen met een langdurige ziekte of handicap in elke leeftijdsgroep in de netto-steekproef werd behaald. Voor de respectievelijke leeftijdsgroepen gaat het om respectievelijk 493, 477 en 814 respondenten met een langdurige ziekte of handicap. Tot slot telden we 267 zorgvrijwilligers in de totale netto-steekproef, waardoor het vooropgestelde streefdoel niet werd behaald.

De survey leverde volgende algemene verdelingen op: 14,7% van de respondenten hebben een hulpnood; 68,7% hiervan ontvangt hulp van een mantelzorger en 9,8% hiervan ontvangt hulp van een zorgvrijwilliger. Daarnaast heeft 60,0% van de respondenten een potentiële zorgvrager in zijn of haar netwerk. 25,1% hiervan geeft actief mantelzorg en 30,1% enkel in de voorbije 12 maanden. Het aantal zorgvrijwilligers als je een potentiële zorgvrager in je netwerk hebt ligt beduidend lager. 1,3% van de respondenten met een potentiële zorgvrager in hun netwerk is momenteel zorgvrijwilliger, 0,5% is dat momenteel en in de voorbije 12 maanden en 4,6% was dat enkel in de voorbije 12 maanden.

Een meer diepgaande analyse van de resultaten zal terug te vinden zijn in het inhoudelijk vervolgrapport van deze studie. De data van de Zorgenquête 2021 zijn beschikbaar voor verder onderzoek. De aanvraag hiervoor kan gebeuren bij het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (contactpersoon: Joost Bronselaer).